

**TÜRK HUKUKUNDA
YARGI KARARLARI IŞIĞINDA
MECBURİ HİZMET YÜKÜMLÜLÜĞÜ**

DR. SEYİT RASİM DORU

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

İdare Hukuku Anabilim Dalı

FİLİZ KİTABEVİ

İSTANBUL

2025

Ocak 2025

ISBN: 978-625-5957-14-6

BASKI - CİLT

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Matbaacı Sertifika Numarası: 77398

YAYINLAYAN

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Cemal Yener Tosyalı Cad. No: 57/A (113)
Vefa-Fatih/İSTANBUL
Tel: (212) 527 0 718
(850)441 0 359
Faks: (212) 519 20 71

www.filizkitabevi.com

bilgi@filizkitabevi.com

Yayıncı Sertifika Numarası: 77398

Copyright© Bu kitabın Türkiye'deki yayın hakları Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanunî iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

Canım Anneciğim Zeynep DORU'ya ithafen...

ÖNSÖZ

“Türk Hukukunda Yargı Kararları Işığında Mecburi Hizmet Yükümlülüğü” isimli bu çalışmamız, 07.08.2012 tarihinde o dönemki unvanları itibarıyla Prof. Dr. Cemil KAYA, Prof. Dr. Aydın GÜLAN, Doç. Dr. Melikşah YASİN, Doç. Dr. Bilgehan ÇETİNER ve Yard. Doç. Dr. Cenk Yaşar ŞAHİN’den (şu anki unvanları ile Prof. Dr. Cemil KAYA, Prof. Dr. Aydın GÜLAN, Prof. Dr. Melikşah YASİN, Prof. Dr. Bilgehan ÇETİNER ve Doç. Dr. Cenk Yaşar ŞAHİN) oluşan juri önünde savunulmuş ve oy birliği ile kabul edilmiş yüksek lisans tezinin, güncellenerek geliştirilmiş ve kitaba dönüştürülmüş halidir.

Yüksek lisans döneminde bu konuyu seçerken, konunun daha önce genel hatlarıyla müstakil bir eser olarak yazılmamış olması açıkçası bizde ilk başta bir tereddüt ve tedirginlik oluşturmuştu. Fakat o dönem 1937’den 2012’ye kadar yayınlanmış olan tüm *Danıştay* dergileri, *Yargıtay Dergileri*, *AYİM Dergileri* ve ilgili diğer tüm içtihat içerikli dergileri tarayıp yargı kararlarını ve bu konudaki bazı özel kanun hükümlerine ilişkin yazılmış çalışmaları araştırıp inceledikçe aslında konu hakkında ziyadesiyle uyumsuzluk olduğunu ve incelenmesi gereken bir alan olduğunu tespit etmiştik. Dolayısıyla çalışmamızda elimizden geldiğince konunun tarihi gelişiminden de bahsetmek suretiyle Türk hukukundaki düzenlemeleri, düzenlemelerden kaynaklanan sorunları ve bu konudaki naçizane fikirlerimizi ve çözüm önerilerimizi sunmaya çalışmıştık. Çalışmamız o dönem kitap olarak yayınlanmamış olsa dahi hem bu konuya muhatap öğrenci ve kamu personellerinin hem de tüm hukukçuların faydalanması için YÖKTEZ ve ayrıca İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalımızın web sitesine çalışmamızın pdf halini yüklemiştik. Tabii aradan 10

yıldan fazla bir süre geçti. Bu süre içerisinde çalışmamızın tez hali, ziyadesiyle ilgi görmüş, atıf almış, uygulamada tarafımıza gelen sorular ve içtihat temini konusunda bir Bakanlığın bizimle irtibata geçmesi ve görüş alışverişinde bulunması, atıf yapılmamış olsa dahi bazı idare ve bölge idare mahkemeleri ile *Danıştay* kararlarında eserimizdeki paragraf ve gerekçelendirme sıralamasıyla birebir aynı içerikte ve yönde kararların verilmiş olması, çalışmamızda söz ettiğimiz ve kanun gerekçesinden yola çıkarak parasız yatılı öğrenciler için getirilmiş bulunan mecburi hizmet yükümlülüğünün olmadığına ilişkin hükümlerin yurt içinde görevlendirilen araştırma görevlileri için geçerli olmadığına dair görüşümüze paralel olarak *Danıştay*'ın uzun yıllardır sürdürdüğü içtihadını çalışmamızdan kısa bir süre sonra yine benzer paragraf ve gerekçelendirme ile değiştirmiş olması gibi gelişmeler nedeniyle çalışmamızın okunduğunu ve bundan okuyucularının faydalandığını müşahade etmiş bulunduk ve bu da elbette bir akademisyen için mutluluk verici bir durum olmuştur.

Tabii bu sürurla beraber aynı zamanda, bir şekilde esere ulaşan neredeyse tüm muhataplardan ve tabii ki Hocalarımdan çalışmayı kitaba dönüştürmemiz konusunda da mütemadiyen tavsiye ve sorular aldık. Bu tavsiyelere bir gün uyacağımız düşüncesiyle, o süreçte hem kendimizin tespit ettiği hem de Hocalarımız ve arkadaşlarımızın tarafımıza ilettiği ilgili tüm kararları ve uyuşmazlıkları hep kaydetmiştik. Nihayet, uzun süre sonra bu fikri artık eyleme dönüştürdük ve elinizde bulunan kitapta 2012'den sonraki uyuşmazlıkları da inceleyerek ilgili güncellemeyi yapmış bulunmaktayız. O dönemden bu döneme ülkemizde, fiili darbe teşebbüsü dahil birçok siyasal ve yargısal gelişmeler olmuş, dolayısıyla sık mevzuat değişiklikleri olmuş, kimi zaman mecburi hizmet yükümlülüğü bazı kanunlara tabi olanlar veya kamu görevinden çıkarılanlar için kaldırılmış kimi zaman ise askeriyede olan personeller örneği gibi mecburi hizmet yükümlülüğü bazı statüler bakımından arttırılmıştır. Bunlar da doğal olarak yeni hukuki uyuşmazlıkları meydana getirmiştir. Biz de 2012'den sonraki mevzuat değişiklikleri ve yargısal içtihatları da incelemek suretiyle bunlardan ilgili olanları çalışmamıza işlemiş, bu kapsamda 68 *Danıştay* kararı, 53 *Yargıtay* kararı ve 31 *Uyuşmazlık Mahkemesi* kararını daha kitaba

eklemiş bulunmaktayız. Elbette bunları seçme ve tasnif, tetkik ve tahlil aşamasında 500'den fazla kararı incelediğimizi belirtebilirim. Dileğimiz, bu yeni kararlara beraber mevcut hukuki durumu bir nebze olsa açıklayabilmiş ve görüşlerimizi, çözüm önerilerimizi uygulamaya ve doktrine katkısı olacak şekilde aktarabilmiş olmasıdır.

Bu konuyu seçip tez olarak yazma aşamasında o dönemki katkıları ve konu hakkında yaptığımız ve teze katkısı olan görüş alışverişlerinden ötürü jüri üyelerine çok teşekkür ederim, bununla beraber bu konuyu seçme vesile olan Kıymetli Hocam Prof. Dr. Cemil KAYA'ya ise özellikle teşekkür ederim. Kendisi, o dönemde idare hukuku alanında müstakil eser olarak yazılmamış bulunan 5 adet konu tavsiyesinde bulunmuş ve bendeniz de bunları araştırdıktan sonra mecburi hizmet yükümlülüğünü yazmaya karar vermiştim ve kendisi de bunu desteklemişti. Akademisyenliğin ilk adımlarının atıldığı araştırma görevliliğinin başlarında, naçizane kanaatimizce, hepimiz kendimizi titiz çalışma yapıyor zannediyor isek de Prof. Dr. Cemil KAYA, asıl titiz çalışmanın nasıl yapıldığını bizzat kendi çalışmalarında, istikrarlı yayınlara ve eserlerle göstermesinin ve buna şahit olmamızın yanında tarafımıza gerekli tavsiyeleri, yönlendirmeleri, çalışmamızın daha nitelikli olması için bazen de olabilecek en minimum seviyede sitem etmesi ve fakat bunu asla kalp kırmadan, samimiyetle yapmış olduğundan ötürü usta-çırak ilişkisi kapsamında yetiştirme amacı ile değerli zamanını ayırarak da ayrıca göstermiştir. Yine kitap olarak güncelleme aşamasında da gerekli içtihadı ve doktrinel desteği için de minnettar olduğumu ifade etmek isterim. Bu süreçte ayrıca katkısı, desteği olan, kalbî, hasbî, samimi karakterli tüm dostlarıma, büyüklerime, küçüklerime ve meslektaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim. Özellikle son aşamasındaki yoğunlukta gerekli desteği veren değerli meslektaşım Dr. Efe Can YILDIRIR başta olmak üzere Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Celal KUL, Dr. Öğr. Üyesi Arif DURAN, Dr. Mahmud Esad KALIPÇI, Akif GENÇ, Mehmet AKGÜL ve diğer tüm dostlarıma da ayrı ayrı teşekkür ederim. Yine eğitim hayatımda küçüklükten beri başarılı şekilde ilerlememiz için elinden geleni yapan, sonraki hayatımızda da kopmadığımız ve yanı başımızda olmalarına rağmen aksini gösteremeyenler varken her türlü güzel veya

kötü günde arayıp soran, kıymetli ve karşılıklı olan sevgilerini hala o güzel kalpleriyle en samimi şekilde gösteren Hocalarımdan; ilkokul öğretmenlerim Meliha DİNLER, Süleyman ÖZ, Ömer DUYGULU, İlyas GÜL, Ömer UYSAL ile lise öğretmenlerim Makbule DÖLEKOĞLU, Turiye TÜRKYILMAZ, Fatma SÜMER, rahmetli Salman TAŞ başta olmak üzere tüm Hocalarıma çok teşekkür ederim. Kendilerinden bazıları belki bu yazılı teşekkürden haberdar dahi olamayacak ise de vefa ve minnettarlığımı ifade etmek isterim. Zira belki kendilerinin dahi unuttuğu, binlerce öğrencinin hayatına dokunurken farkında dahi olmadan hayatın herhangi bir aşamasında öğrencilerine dokunuşta bulunmuş ve bugünlere gelmelerinde emek sahibi olmuşlardır ki bunlardan biri de bendenizim.

Rahmetli babacığım Seyyid Abdullah DORU ve Canım Anneciğim Zeynep DORU başta olmak üzere tüm aile üyelerim, abilerim, ablalarım, kardeşlerim ve akrabalarım da teşekkürlerimi bildirmek isterim. Allah onlardan razı olsun. Bu eserimi, küçüklükten beri bize her türlü emeği, gayreti göstererek bizi büyüten Canım Anneciğim Zeynep DORU'ya ithaf ediyorum.

Bu eserimizi, güncel ve faydalı hale dönüştürmek için gayret göstermiş olsak da bir Değerli Hocamın ifade ettiği üzere "Doktrinindeki hiçbir kitap veya eser, tam olarak bitmiş değildir." sözünü de hatırimızda her daim tuttuğumuzu da ifade ederek siz değerli okuyucuların her türlü eleştiri, yorum, fikir ve desteğini, sonraki muhtemel baskılar için katkı olarak değerlendireceğimizi ve bundan mutlu olacağımızı bildirmek isterim. Bunun için seyitrasimdoru@gmail.com adresine mail göndermeniz halinde müteşekkir olacağımı ifade etmek isterim.

Kitabımızın, hukuk dünyasına faydalı olması dileğiyle...

Dr. Seyit Rasim DORU

İstanbul, Ocak 2025

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR	XIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MECBURİ HİZMET YÜKÜMLÜLÜĞÜ KAVRAMI VE MECBURİ HİZMET YÜKÜMLÜLÜĞÜ İLE İLGİLİ İLKE VE DAYANAKLAR

I. MECBURİ HİZMET YÜKÜMLÜLÜĞÜ KAVRAMI.....	7
II. MECBURİ HİZMET YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN TARİHİ GELİŞİMİ.....	12
III. MECBURİ HİZMET YÜKÜMLÜLÜĞÜNE İLİŞKİN ANAYASAL İLKELEER.....	16
A. Kanun Önünde Eşitlik İlkesi	17
B. Ölçülülük İlkesi.....	18
C. Zorla Çalıştırma Yasağı	20
D. Çalışma ve Sözleşme Özgürlüğü	26
E. Diğer Anayasal İlkeler	27
IV. MECBURİ HİZMET YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN DAYANAKLARI	29
A. Genel Dayanak: Anayasa Hükümleri	29
B. Özel Dayanak: Kanun Hükümleri.....	32

1. Mesleğin Gereği Olarak Öngörülen Mecburi Hizmet Yükümlülüğü.....	33
2. Eğitilme ve Yetiştirilme Karşılığı Olarak Öngörülen Mecburi Hizmet Yükümlülüğü	41
3. Olağanüstü Durumlarda Öngörülen Mecburi Hizmet Yükümlülüğü.....	43
V. MECBURİ HİZMET YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN BAŞLAMASI VE SONA ERMESİ	45

İKİNCİ BÖLÜM

MECBURİ HİZMET YÜKÜMLÜLÜĞÜNE İLİŞKİN TEMEL BAZI KANUN HÜKÜMLERİ KARŞISINDA MECBURİ HİZMET YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN VARLIĞININ TESPİTİ, YAPTIRIM VE DİĞER TEMELİ HUKUKİ SORUNLAR

I. GENEL OLARAK.....	53
II. TEMEL BAZI KANUNLARDA YER ALAN HÜKÜMLERDE MECBURİ HİZMET YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN VARLIĞININ TESPİTİ SORUNU	54
A. 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununa Göre Devlet Memurlarının Mecburi Hizmet Yükümlülüğü	54
B. 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununa Göre Araştırma Görevlilerinin Mecburi Hizmet Yükümlülüğü	58
1. 2547 Sayılı Kanunun 33. Maddesine Göre Araştırma Görevlilerinin Mecburi Hizmet Yükümlülüğü.....	58
2. 2547 Sayılı Kanunun 35. Maddesine Göre Araştırma Görevlilerinin Mecburi Hizmet Yükümlülüğü.....	60
3. 2547 Sayılı Kanunun 39. Maddesine Göre Araştırma Görevlilerinin Mecburi Hizmet Yükümlülüğü.....	71
C. 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanuna Göre Yurtdışına Gönderilen Öğrencilerin Mecburi Hizmet Yükümlülüğü.....	72

D. 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanununa Göre Doktorların Mecburi Hizmet Yükümlülüğü	73
E. 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununa Göre Muvazzaf Subay/Astsubayların Mecburi Hizmet Yükümlülüğü	85
F. Diğer Kanunlara Göre Mecburi Hizmet Yükümlülüğü	103
III. MECBURİ HİZMET YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN İHLALİ HALİNDE KARŞILAŞILACAK YAPTIRIMLAR SORUNU	109
A. Genel Olarak	109
B. 2547 sayılı Kanununun 35. Maddesine Göre Yükümlülüğünü İhlal Eden Araştırma Görevlilerine Uygulanacak Yaptırım Sorunu	110
C. 926 sayılı Kanuna Göre Yükümlülüğün İhlal Eden Muvazzaf Subay/Astsubaylara Uygulanacak Yaptırım Sorunu	121
IV. MECBURİ HİZMET YÜKÜMLÜLÜĞÜNE İLİŞKİN ORTAYA ÇIKAN DİĞER TEMEL HUKUKİ SORUNLAR	131
A. Genel Olarak	131
B. Temel Hukuki Sorunlar	131
1. İdarenin Mecburi Hizmet Yükümlüsü Kişiyi Kamu Görevine Atama Sorunu.....	131
2. Mecburi Hizmet Yükümlülüğünün Devri Sorunu	140
3. Mecburi Hizmet Yükümlülüğün İhlali Halinde Tazminata Faiz ve Cezai Şart Uygulanması Sorunu	152
4. Mecburi Hizmet Yükümlüsünün Tekrar Kamu Görevine Dönme Sorunu ve Öğrenimde Başarısız Olarak Değerlendirenlere Görev Verilmesi Meselesi	157
5. Mecburi Hizmet Yükümlülüğünün İhlali Halinde Tazminatın Tahsil Şekli Sorunu	170
6. Yurt İçinde Bir Başka Üniversitede Görevlendirilen Araştırma Görevlisinin, Görevlendirildiği Üniversite Tarafından Yurt Dışında Görevlendirilmesi Nedeniyle Oluşan Mecburi Hizmet Yükümlülüğü.....	173

7. Emekliliğin ve Kamu Görevinden Çıkarılmanın Mecburi Hizmet Yükümlülüğünün Sona Ermesine Etkisi.....	177
--	-----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MECBURİ HİZMET YÜKÜMLÜLÜĞÜ ÖNGÖREN YÜKLENME SENETLERİ VE BU SENETLERDEN KAYNAKLANAN UYUŞMAZLIKLARDA GÖREVLİ YARGI YERİ

I. GENEL OLARAK.....	187
II. MECBURİ HİZMET YÜKÜMLÜLÜĞÜ ÖNGÖREN YÜKLENME SENETLERİ	188
A. Yüklenme Senetlerinin Hukuki Niteliği	188
B. Yüklenme Senetlerinin Kapsamı	190
C. Yüklenme Senetlerinde Yer Alan Müteselsil Kefaletin Niteliği ve Kapsamı	194
III. YÜKLENME SENETLERİNDEN KAYNAKLANAN UYUŞMAZLIKLARDA GÖREVLİ YARGI YERİNİN TESPİTİ	199
A. Doktrinin Konuya Yaklaşımı.....	199
B. Yüksek Yargı Organlarının Konuya Yaklaşımı	201
1. Danıştay'ın Yaklaşımı.....	201
2. Yargıtay'ın Yaklaşımı.....	210
3. (Mülga) Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nin Yaklaşımı	212
4. Uyuşmazlık Mahkemesi'nin Yaklaşımı.....	214
C. Kanaatimiz	222
SONUÇ	233
KAYNAKÇA.....	247
YARGI KARARLARI DİZİNİ	252

KISALTMALAR

A.e.	: Aynı eser
A.y.	: Aynı yer
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AYİM	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi
AYİMD	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Dergisi
AYİMKD	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kararlar Dergisi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
bkz.	: Bakınız
Bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
bs.	: Bası
C.	: Cilt
DBB	: Danıştay Bilgi Bankası
DD	: Danıştay Dergisi
DDDK	: Danıştay Dava Daireleri Kurulu
DDDGK	: Danıştay Dava Daireleri Genel Kurulu

DEÜHF	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi
DİDDGK	: Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu
DİDDK	: Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu
DKD	: Danıştay Kararları Dergisi
DMK	: Devlet Memurları Kanunu
DŞKD	: Devlet Şurası Kararlar Dergisi
DXD	: Danıştay İlgili Dairesi
E:	: Esas
EÜHFD	: Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
f.	: fıkra
FIFA	: Fédération Internationale de Football Association (Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği)
GATA	: Gülhane Askeri Tıp Akademisi
ILO	: International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
İHİD	: İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K:	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KT:	: Karar Tarihi
md.	: Madde
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
No:	: Numara
Para.	: Paragraf
RG	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa

SGKK	: Sayıştay Genel Kurul Kararı
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
sy.	: Sayı
ŞDKM	: Şurayı Devlet Kararlar Mecmuası
TFF	: Türkiye Futbol Federasyonu
TODAİE	: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
ÖYP	: Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı
UEFA	: Union of European Football Associations (Avrupa Futbol Federasyonları Birliği)
UM	: Uyuşmazlık Mahkemesi
ÜDS	: Üniversitelerarası Kurul Yabancı Dil Sınavı
v.	: versus
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
v.d.	: ve diğerleri
vs.	: vesair
y.	: Yıl
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBGK	: Yargıtay İçtihatları Birleştirme Genel Kurulu
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
YXHD	: Yargıtay İlgili Hukuk Dairesi